

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

vertaald naar inzicht. De vragen vanuit het publiek gaan vooral over de houding van de therapeut ten opzichte van de cliënt in uitdagende situaties betreffende seksualiteit, erotiek en intimiteit. Geen situatie blijkt hetzelfde, maar allemaal stellen ze het behoud van een goede werkrelatie met een cliënt en therapeut op de proef. Frans sluit de symposiumdag af met een mooi voorbeeld van een cliënte die aan het einde van een intense therapie schaamtevol een seksueel getinte droom over de therapeut met hem deelde. De therapeut reageerde op de droom met de woorden: «Misschien wilde je nog even heel dicht bij me zijn».

Dit is het. Niets meer en zeker niets minder. Van schaamte naar geborgenheid, van ongemak naar intimiteit. De gevarieerde mix van sprekers en interessante presentaties, met vele praktijkvoorbeelden, hebben mijn beeld van een gevoel van onbehagen in de spreekkamer veranderd. Vandaag heb ik geleerd wat een schat aan informatie en inzichten te verkrijgen zijn wanneer dit gevoel wordt omarmd en gebruikt. Het gaat niet alleen over seks, het gaat ook over identiteit, autonomie, verbinding en intimiteit. Een gevoel van onbehagen in de spreekkamer biedt kansen voor verdieping van het therapeutisch contact.

Green

Verslag van

Zesde studiedag van de Belgische Vereniging voor Psychoanalyse: André Green — een betrokken psychoanalyticus, een levendig denker [Kortenbergh, 14 oktober 2017]

GRETE WAELBERS

Deze zesde open studiedag, die ook toegankelijk was voor niet-leden van de Belgische Vereniging voor Psychoanalyse, was geheel gewijd aan het denken van André Green. Hij werd geopend door Christine Frisch-Desmares, de wetenschappelijke secretaris van de vereniging. Christine Franckx, huidig voorzitter van de vereniging, heette ons van harte welkom en wenste iedereen een interessante studiedag toe, alsmede «*une expérience vivante*». Opmerkelijk aan deze dag was namelijk dat hij voor het eerst tweetalig georganiseerd was. De Nederlandse vertalingen uit het Frans werden op een groot scherm geprojecteerd, en vice versa. Dit werd erg gewaardeerd door diverse deelnemers en het illustreerde de toenemende openheid van de Belgische Vereniging voor Psychoanalyse.

Drie uiteenzettingen in de voormiddag lieten ons kennismaken met het gedachtegoed van André Green. Als eerste vertelde Marie-France Dispaux hoe ze als beginnend psychologe bij het lezen van de klinische teksten van André Green haar patiënten en haar werk in het ziekenhuis voor ogen had. Nadien ontmoette ze hem bij verschillende gelegenheden als toevoorder op congressen. Ze nam ons mee terug in de tijd en beschreef hoe Anna Freud na de voordracht van André Green op het congres van de International Psychoanalytical Association in 1975 in Londen met overtuiging verklaarde: «Dit is geen analyse ...» Later volgde mevrouw Dispaux gedurende drie jaren supervisie bij hem in Parijs. Ze leerde hem kennen als een warme en spontane man in kleine groepen, die echter veeleisend en scherp kon zijn op grote congressen. Ons herinnerend aan de turbulente periode voor de psychoanalyse, en aan de breuk tussen Lacan en de Société Française de Psychanalyse in 1964, schetste ze de context waarin het denken van André Green zich ontwikkelde. Ze zette zijn gedachten over het kader

en zijn visie op *la tierceité* uiteen, en vestigde de aandacht op het belang dat Green hechtte aan de wisselwerking tussen het intrapsychische en het intersubjectieve. Een zeer verzorgde, maar ook zeer compacte lezing! Marc Hebbrecht leerde ons hierna, via de biografie van André Green, diens karakter en werk beter begrijpen. Hij beschreef hoe de moeder van Green een ernstige depressie doormaakte toen de kleine André twee jaar oud was en hoe dit aan de basis lag van het magistrale artikel *La mère morte* en zijn theorieën over pathologisch narcisme. Marc Hebbrecht herinnerde ons, onder andere met illustraties, aan de grote verhalen uit de Griekse mythologie, waar de oorsprong van het begrip ‘narcisme’ te vinden is en waar Green vaak naar verwees. Hij vertelde het mythische verhaal van Ajax, ter illustratie van het ‘moreel narcisme’, zoals beschreven werd door Green, en zette het onderscheid dat Green maakte tussen positief en negatief narcisme uiteen. Hij gaf hierbij aan dat de theoretische inzichten van Green een hele intellectuele uitdaging zijn, en dat zijn boeken compact en complex zijn. Met een simpele samenvatting van de narcistische problematiek in zijn besluit, poogde Marc Hebbrecht hieraan tegemoet te komen. Na een welkome pauze hernam Nicole Minazio het woord en bedankte ons voor onze aanwezigheid op deze zonovergoten dag. Ze sneed het onderwerp ‘de menselijke destructiviteit’ in het werk van Green aan en beschreef hoe dit gestoeld is op freudiaanse constructies. Ze schetste de omstandigheden waarin Freud de doodsdrijf ontdekte, en zette vervolgens enkele overeenkomsten en onenigheden tussen Freud en Green uiteen. Green, gepassioneerd door het klinisch werk met borderlinepatiënten, gaf een andere uitdrukking aan de doodsdrijf en vatte deze op als ‘destructiedrijf’. Hij vond dat Freud

onvoldoende rekening hield met de rol van het object en, mede onder invloed van het werk van Winnicott en Bion, werkte André Green de band tussen object en drift grondiger uit. Nicole Minazio toonde aan hoe deze ideeën resulteerden in een fundamenteel concept van de driftbewegingen in het psychische leven, met een *fonction objectalisante* van de levensdrift en een *fonction désobjectalisante* van de vernietigingsdrift. Daarna legde ze uit hoe Green met onder andere zijn ideeën over *le travail du négatif* Freuds ideeën over de destructiedrift in de cultuur aanvulde. ‘Blijven denken en zin trachten te geven aan alle vormen van negativiteit die in het menselijk wezen wonen, is een taak waaraan de analyticus zich niet kan onttrekken’, zo concludeerde mevrouw Minazio. Na deze boeiende uiteenzetting volgde de middagpauze en konden we genieten van een broodje in de zon.

In de namiddag waren er workshops georganiseerd, waarin via klinisch materiaal de invloed van Green op ons hedendaagse denken geïllustreerd werd. Er was één Nederlandstalige workshop, waarin Trui Missinne, psychoanalytica en titulair lid van de Belgische Vereniging voor Psychoanalyse, een droom uit een analyse bracht, waarbij we uitgenodigd werden vrij te associëren. Wat volgde, was een pakkende ervaring, waarin bepaalde associaties zeer treffend bleken in het verdere verloop van de analyse.

Als laatste werd André Green zelf op het grote scherm geprojecteerd. We zagen hem eerst in een uiteenzetting over positief en negatief narcisme, daarna over het ‘niets’ en in een laatste video stelde hij dat Freud een moeilijke denker was, maar met een simpele boodschap.

De namiddag verliep sober en eindigde op tijd. De afsluiting van deze dag, waarin hard gewerkt werd, was kort en bondig.